

raturi, za te vrste dejansko originalno najdišče etnografska Slovenija, je tovrstna osvetlitev in obdelava Scopolijevega dela toliko aktualnejša in pomembnejša.

OPOMBE

Bibliografski opis Scopolijeve knjige:

SCOPOLI, I. A.: ENTOMOLOGIA CARNIOLICA EXHIBENS INSECTA CARNIOLIAE INDIGENA ET DISTRIBUTA IN ORDINES, GENERA, SPECIES, VARIETATES. METHODO LINNAEANA; VINDOBONAE, TRATTNER, 1765. 8°, (IV), XXXII, 424 pag., 43 tab.

1. Grošelj P., Prirodnoznanstvena prizadevanja med Slovenci, Zbornik Prir. društva I, Ljubljana

1939. — 2. Fuesli, Neues Magazin für Entomologie II, str. 364, 1785. — 3. Boehmer S., Bibliotheca etc. II, str. 164. — 4. Hagen H., Die Kupfer zu Scopoli's Entomologia Carniolica, Ent. Ztg. Ent. Ver. Stettin XV, 3, str. 81—91, Stettin 1854. — 5. Dryander, Katalog von Banks Bibl. II, str. 225. — 6. Hagen H., l. c., str. 85. — 7. V oklepajih so navedena danes veljavna imena v skladu z delom: Cowley J., The generic names of the British *Odonata* (v publikaciji: The generic names of British Insects), Comm. gen. nomencl. ent. Soc., London 1935. — 8. Kiauta B., Prispevek k poznavanju odonatne favne Slovenije, Biološki vestnik VIII, str. 35, Ljubljana 1961. — 9. L. c., str. 36. — 10. L. c., str. 37.

FERDINAND SCHMIDT IN SLOVANSKI BIOLOGI

ZMAGO BUFON

Znani kranjski prirodoslovec se je l. 1815 priselil v Ljubljano, kjer je ostal večinoma v Šiški do svoje smrti l. 1878. Po poklicu je bil trgovec, po srcu pa goreč naravoslovec, zoolog. Čeprav je dovršil samo osnovno šolo, je s svojo pridnostjo in nadarjenostjo zaslovel kot favnist po celi takratni Avstriji in še daleč čez. S svojimi dognanji o posebnostih zlasti podzemne kranjske favne pa je zelo povečal tudi popularnost naših krajev v svetu. Pri nas se je prav kmalu počutil domačina in razvil bogato dejavnost tudi na gospodarskem in humanitarnem področju, od katere sta imeli Ljubljana in dežela dosti koristi.¹ Spadal je med tiste (ne premnoge) Nemce, ki so naš narod spoštovali in ga cenili. Takega je poznal tudi njegov prijatelj *Prešeren*, ki mu je napisal znani epigram:

Ni mi prijetno nemško ime;
srčno pa ljubim kranjsko srce.

Schmidt je bil priča narodnostnega prebujanja Slovencev, tudi je osebno poznal mnoge predstavnike našega kulturnega življenja. Čeprav ni bil političen talent, je s svojim tankim čutom za pravičnost in treznim razumom gotovo spoznal, da bodo tudi Slovenci prej ali slej uveljavili svoje narodnostne pravice.

K Schmidtovi »kranjski« orientaciji pa je gotovo vsaj nekoliko prispevala tudi njegova poroka s Slovenko, Ljubljančanko *Frančiško Urbas*. Ena izmed prič pri tej poroki je bil prvi ljubljanski magistratni svetnik *Jožef Urbas*, doma v Planini na Notranjskem. Takrat je bil kandidat za ljubljanskega župana in je tudi začasno opravljal županske posle.² Morda je prav zato v knjigi porok franči-

škanske župnije v Ljubljani ob omenjeni priložnosti označen kot župan.³ Verjetno pa je bil bližnji sorodnik Schmidtove žene. Iz te dobe poznamo v Ljubljani in na bivšem Kranjskem še več Urbasov, ki so imeli v takratni družbi precej ugledne položaje. Dva nosilca tega priimka sta za nas bolj ali manj važna tudi v naravoslovnem oziru. *Anton Urbas*, ki je bil doma v Idriji, 1847-8 pa v Planini za kaplana,⁴ je preiskoval tamkajšnje kraške jame, o čemer je objavil članek v reviji »*Illyrisches Blatt*«. ⁵ Rudarski inženir *Leopold Urbas* pa je vreden omembe, ker je nekako pred sto leti (točen datum ni znan) daroval ljubljanskemu muzeju okame- nele ostanke ščinkovca iz miocenskih plasti pri Radoboju v Hrvatskem Zagorju.⁶ (Tega dragocenega primerka že davno ni več v našem muzeju. Kdaj in kako je izginil, tudi ni več mogoče ugotoviti, ker manjka o tem vsaka sled. Vemo samo, da ga ni niti v Zagrebu, kjer bi ga morda pričakovali glede na najdišče.) Prav mogoče, celo verjetno je, da so si bili navedeni Urbasi v rodu. Če je ta domneva pravilna, so nam še bolj jasni Schmidtovi tesni stiki z muzejem, ki ga je večkrat bogato obdaroval (največ z insekti, pa tudi s konhilijami). Dolgo časa je bil tudi odbornik Muzejskega društva za Kranjsko in njegov marljivi predavatelj.

Ker je Schmidt preživel med našim ljudstvom več kot šestdeset let, je seveda znal tudi naš jezik, čeprav samo v ljubljanskem narečju. Znan je en sam primer Schmidtovega slovenskega teksta, to je pismo *Franu Levstiku*, iz katerega veje užaljenost. Bil je prepričan, da je šaljivo črtico o Šnakšnepkovskem (ki je izhajala v Slovenskem Glasniku l. 1858 in merila na Schmidtovo strast

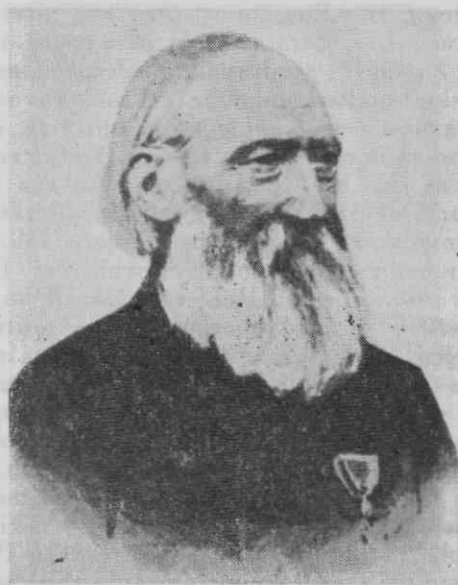
za zbiranje jamskih hroščev) napisal Levstik, čeprav se je njihov resnični avtor Erjavec pod njimi podpisal. Levstik mu je kratko odgovoril, da s to zadevo nima nobenega opravka.⁷ Prav tako vemo samo za en primer, ko je Schmidt v slovenskem jeziku javno govoril. Bilo je to na ljubljanskem magistratu, ko je ob 45-letnici svoje poroke 19. oktobra 1864 delil vestnim pestunjam nagrade iz sklada, ki ga je ustanovil l. 1844 iz lastnih sredstev. Njegov govor pa ni bil namenjen samo pestunjam, ampak tudi »vsem navzočim gospodom«, med katerimi je bil tudi župan Etbin Costa. Kot že večkrat, je Schmidt tudi ob tej priložnosti poudaril svojo veliko ljubezen do svoje nove domovine Kranjske in izrazil upanje, da bo nekoč počival v njeni zemlji.⁸ Prav gotovo pa je bilo primerov Schmidtovih javnih govorov v slovenskem jeziku več. Ko so namreč po revoluciji l. 1848 objavili volitve v državni zbor, so kmetje iz Št. Vida nad Ljubljano oklevali med kandidatom Schmidtom in svojim županom *Severjem*.⁹ Izvoljen je bil sicer Sever, vendar si ne moremo misliti, da ne bi Schmidt v omenjenih okolnostih nikdar nagovoril svojih predvidenih volivcev.¹⁰

Kako je Schmidt presojal pravice slovenskega jezika na Kranjskem, najbolj spoznamo iz naslednjega primera: V istem burnem letu 1848 je prišlo do nemirov tudi na območju smleške graščine. Razburjene kmete je pomiril okrajni komisar in kasnejši ljubljanski župan *Miha Ambrož*, ki se je s tem uspehom pohvalil v poluradni *Laibacher Zeitung*.¹¹ Tu je poudaril, da pride do izbruhov nezadovoljstva med našim ljudstvom dostikrat tudi zato, ker uradniki, ki imajo z njim opravka, mnogokrat ne razumejo našega jezika. Naglasil je, da je poslal v omenjeni zadevi in v korist kmetov na Dunaj spomenico v slovenskem jeziku in z nemškimi prevodom. Pri tem pa je izrazil svoje mišljenje, da se zaradi slovenske vloge ne bodo na Dunaju niti približno toliko razburjali, kot bi se naši nemški prenapeteži. To Ambroževo poročilo je uporabil Schmidt za političen ekskurz v istem časniku; v povzetku se glasi takole: Dogodek, ki ga je opisal Ambrož, nudi popoln dokaz, kako neobhodno potrebno in obnememno blagodejno je, da poslušajo z deželani na Kranjskem uradniki, ki so po rojstvu Kranjci, govorijo s kmeti v deželnem jeziku ter opravljajo vse službene in neslužbene zadeve v jeziku, ki ga kmet edino razume. To se izkaže toliko bolj koristno takrat, če so na odgovornih mestih možje, ki kakor resnično izobraženi in vestni Ambrož deželo in njene prebivavce ljubijo, pa tudi najpreprostejšega dninarja spoštujejo kot svobod-

nega človeka in brata. Nato se Schmidt čudi, kako je Ambrož sploh mogel soditi, da se bo kdorkoli, ki ima zdrav razum, spotikal nad dejstvom, da je Ambrož omenjeno vlogo napisal v slovenskem jeziku.¹²

V tej luči so nam bolj jasni strokovni in prijateljski odnosi, ki jih je imel Schmidt tudi s slovenskimi naravoslovci. Od tistih, ki so delali v Ljubljani, je imel vodilno vlogo znani *Karel Dežman*, ki pa se je v kasnejših letih svojemu narodu odtujil. Manj znani so Schmidtovi stiki z župnikoma *Matijo Vrtovcem* in *Simonom Robičem*; oba sta bila presenetljivo dobro podkovana v naravoslovju pa tudi goreča rodoljuba. Tako npr. povzema Vrtovec v predgovoru svoje Kmetijske kemije zgodovinsko preteklost Slovencev in previdno, pa vendar dosti jasno kaže na krivice, ki so jih doživljali zlasti od severnih sosedov. Ta kemija je bila za tiste čase najsodobnejše delo, podano v razumljivi obliki in lepem, čistem jeziku.¹³ Z Vrtovcem se je seznanil Schmidt po lastni navedbi poleti 1851 na zoološki ekskurziji po Vipavski dolini. Robič se je kot neupogljiv narodnjak zapletel z Dežmanom v spor, ker je zahteval, da ta objavi njegov članek za glasilo Muzejskega društva v slovenskem jeziku, kakor ga je napisal. Ta spor je odmeval tudi v časnikih in po njih zašel v javnost, Robiču pa je povzročil razne nevšečnosti.¹⁴ Schmidta Robič večkrat omenja v svojih pismih;¹⁵ da sta bila osebno znana, dokazuje tudi dejstvo, da je Schmidt včlanil Robiča v Zoološko-botanično družbo na Dunaju.¹⁶

Posebno tesno prijateljstvo je vezalo Schmidta s slovečim sadjarjem *Francem Pir-*

Ferdinand Schmidt

cem, ki je kasneje odšel kot misijonar v Severno Ameriko. Schmidt, tudi sam izvrsten pomolog, mu je poslal tja poljedelsko orodje, peške sadnega drevja in kot dar Kmetijske družbe »Novice« in Vrtovčevo »Kmetijsko kemijo«. Koliko so pomenile te knjige Pircu, razbiramo iz njegove zahvale, ki so jo natisnile »Novice«: »Nikdar me še niso nobene bukve tako razveselile, kakor te; ne le zaradi njihovega zapopadka, temveč tudi zaradi jezika, ... že tako omikanega, ... da se temu ne morem dosti čuditi.« (IB 1836, str. 179; N 1851, str. 99 in 104-5).

Doslej smo v Schmidtu gledali moža, ki je sicer razvijal javno dobrodelnost in praktično gospodarsko dejavnost med našim ljudstvom, med katerim se je slučajno naselil, medtem ko je čisto znanstvene stike gojil le z nemškimi kulturnim svetom, če izvzamemo nekaj primerov sodelovanja s »kranjskimi« naravoslovci, ki so bili Schmidtu tako rekoč pri roki. To se nam je zdelo popolnoma naravno glede na dobo, v kateri je živel in še posebno zato, ker je bil Schmidt pač Nемец. Zato nas toliko bolj preseneča dejstvo, da je Schmidt vzdrževal tesne znanstvene in celo prijateljske zveze tudi z nekaterimi odličnimi češkimi in ruskimi naravoslovci. Da so bila ta dejstva doslej prezrta, je vzrok v tem, da o njih poročajo le zelo skopi viri, skriti v morju literature o tem zanimivem možu.

V svojem seznamu mehkužcev Kranjske navaja Schmidt pri vrsti *Helix Preslii* naslednje: Odkril sem jo ob izviru Save Bohinjke v družbi splošno znanega in velezašlužnega gospoda profesorja *dr. J. Svät. Presla* in jo poimenoval njemu na čast.¹⁷ Originalne podatke o imenovanem Preslu (rojen 1791 v Pragi, umrl prav tam 1849) povzamem po takratni češki naravoslovni reviji *Živa*.¹⁸ Bil je zdravnik, profesor na medicinski fakulteti univerze v Pragi, ravnatelj naravoslovnega kabineta iste univerze, član Akademije znanosti na Dunaju, Češke znanstvene družbe, Češkega domovinskega muzeja, Odbora za češki jezik in literaturo, Zdravniškega društva na Dunaju itd., pa tudi avtor mnogih naravoslovnih del. Prav tam piše, da je bil Presl tudi član *Kranjske kmetijske družbe* (morda ravno s posredovanjem Schmidta, ki je bil dolgo časa njen zelo delavni odbornik) in da je (poleg mnogih drugih jezikov) obvladal tudi »jugoslovansko narečje«. Kdaj in v kakšnih okoliščinah se je Schmidt seznanil s Preslom, nisem mogel ugotoviti. Pač pa je možno iz istih podatkov razbrati, ob kateri priliki sta se oba mudila na našem Gorenjskem. Presl je namreč zaradi izpopolnjevanja zbirke omenjenega kabineta potoval po Srednji in Juž-

ni Evropi, Ogrski in Poljski; verjetno se je prav takrat mudil v Schmidtovi družbi pri nas.

Kranjska v tem potovanju res ni izrečno navedena. Iz drugih virov pa vemo, da je Presl poleti 1834 obiskal Ljubljano (Kidrič, Prešeren II, str. CCLXXI); morda se je ravno tedaj seznanil s Schmidtom, nakar sta se odpravila na favnistične izlete po naši domovini.

Splošno je znano, da segajo začetki zблиževanja Slovencev s Čehi v konec XVIII. stoletja, toda v tej vzajemnosti je bilo doslej najmanj poudarjeno ravno področje naravoslovja. In vendar so se naši predniki tudi v tem oziru znatno okoriščali z bogatejšo in starejšo tradicijo Čehov.

Naj samo omenim, da je prva avstrijska srednješolska učbenika za zoologijo in botaniko napisal (prvotno v nemškem jeziku) Čeh *Alojz Pokorný*. Prevedli so ju v skoraj vse jezike takratne avstrijske države; slovenski prevod sta oskrbela Erjavec in Tušek. Prvi izdaji teh knjig, ki sta bili sprejeti s pravim zmagoslavjem, sta imeli znaten kulturno-politični pomen: Slovenci so z njima dokazovali sposobnost svojega jezika za znanstveno izražanje in na tej podlagi zahtevali poslovenjenje svojih srednjih šol.¹⁹ Tudi somatologijo za učiteljske šole je Erjavec poslovenil po izvorniku Čeha *J. Voldřicha*. Od Čehov smo takrat prevzeli tudi nekatere naravoslovne izraze, npr. »priroda«, »prirodopis« in »ločba« (tj. kemija, kar pa je bilo kmalu opuščeno). Vredno je tudi omeniti, da je bilo med prvimi knjigami, ki jih je prejela Slovenska Matica od slovanskih organizacij, deset letnikov »Žive«, dar Matice Češke.²⁰

Iz obravnavane dobe je ohranjen tudi skop, toda izredno zanimiv dokument o bivanju dveh drugih prvakov češkega naravoslovja v Ljubljani, ki je spet v zvezi s Schmidtom. V vpisni knjigi ljubljanske Kazine²¹ je na strani 127 in z datumom 24. IV. 1851 lastno-ročno vpisan obisk iz Prage: *Jan Čermák* in *E. Purkyně*; s Schmidtovo pisavo je pripisano, da ju je sèm privedel on. Jan Čermák (1828—73), nazadnje profesor fiziologije na univerzi v Leipzigu, je bil zelo upoštevan strokovnjak, čeprav ga je pri delu močno ovirala sladkorna bolezen, ki ji je tudi podlegel.²² Še dosti bolj se je s svojimi dognanji s področja fiziologije proslavil svetovno znani Purkyně. »Njegovo ime smemo brez pridržka postaviti v vrsto z imenom Darwina, Pasteurja in Mendla.«²³ Vsi viri pa poudarjajo tudi goreče češko rodoljubje in široko slovansko orientacijo tako Presla kot tudi

Purkynja. Ta moža nista samo odlično predstavljala češko in sploh slovansko znanost v svetu, temveč sta bila tudi med glavnimi stebri češkega narodnega preporoda. S svojim zgledom sta močno podprla podobna stremljenja manjših slovanskih narodov. O vsem tem je bil razgledani Schmidt gotovo dobro obveščen. Saj je npr. Presla celo naš »*Illyrisches Blatt*«, v katerem je tudi Schmidt priobčeval svoje članke, predstavil kot enega najbolj vnetih gojiteljev češkega jezika in avtorja odličnih naravoslovnih del v istem jeziku.²⁴ O svečani proslavi osemdesetletnice Purkynja v Pragi je poročal *Slovenski Glasnik*,²⁵ ki je leto prej objavil Purkynjev članek »*Žiopljenje pod vodo*« v prevodu Fr. Marna. Te proslave se Slovenci uradno niso udeležili. Pač pa je slovenski narod dostojno počastil tega velikana znanosti in enega najzaslužnejših Slovanov, ko ga je *Slovenska Matica ob isti priliki izvolila za svojega častnega člana*.²⁶

Na žalost ni več mogoče ugotoviti, po kakšnih opravkih sta prišla takrat Purkyně in Čermák v Ljubljano. Posebno vprašanje pa je, od kod njuno znanstvo s Schmidtom. Ker že vemo za Schmidtove odnose s Preslom, o tesnem sodelovanju Presla s Purkyjem pa poroča npr. *Wurzbach*,²⁷ domnevam, da je v tem primeru posredoval Presl (seveda pred letom 1849, ko je umrl). Zdi se torej, da je imel Schmidt dosti več opraviti s češkimi naravoslovci, kot moremo to neposredno dokazati. K temu mišljenju nas navaja tudi dejstvo, da je bil Schmidt izvoljen za častnega člana Fiziokratske družbe v Pragi, kot to sam pove v avtobiografiji.

Od dveh ruskih naravoslovcev, ki sta imela zveze s Schmidtom, omenjam najprej *Roberta Romanoviča v. Osten-Sackena*. Bil je iz roduvine baltskih Nemcev, ki so v XVIII. stoletju stopili v rusko službo. (Dmitrij v. O.-S. se je npr. udeležil krimske vojne kot ruski general.) Robert Romanovič se je rodil l. 1828 v Petrogradu, tam obiskoval gimnazijo in univerzo ter l. 1849 stopil v službo ministrstva zunanjih zadev. Nekaj časa je bil ruski poslanik v ZDA, vendar se je državni službi kmalu odpovedal, ker ga je največ privlačevalo naravoslovje. Napisal je več entomoloških del v ruskem in angleškem jeziku.²⁸ Glasilo *Zool.-botan. družbe na Dunaju* poroča, da je (najbrž nekaj po letu 1850) obiskal Postojnsko jamo in v njej našel neko pršico, »prav na tistem mestu, kjer je našel primerek te vrste tudi gospod Schmidt iz Šiške«. ²⁹ Ta navedba sama po sebi še ne dokazuje osebnega znanstva obeh mož. Glede na ugotovitve v začetku tega članka in na dejstvo, da so se oglašali pri Schmidtu v Ši-

ški domala vsi tuji obiskovalci našega Krasa, pa se zdi gornja predpostavka več kot verjetna.

Izpričan Schmidtov prijatelj s slovanskega vzhoda pa je bil *Viktor Ivanovič Močulskij*. V moskovski naravoslovni reviji je objavil Močulskij l. 1850 in 1851 poročilo³⁰ o svojem naravoslovnem potovanju po zahodni Evropi, na katerem je obiskal tudi jugoslovansko obalno področje, še več pa gorate predele Slovenije. Na tem zelo uspešnem entomološkem potovanju se je Močulskij dalje časa mudil v okolici *Ljubljane*, preiskal *Ljubljanski grad*, *Postojnsko jamo*, *Predjamo*, *Hrušico*, *Vipavsko dolino*, jamo *Veternico*, *Kum*, *Veliko planino*, *Krvavec*, *Dolgo njivo* in *Košuto*. S tem se je torej Močulskij uvrstil med naše favnište, naše proe jamarje in gornike. V naštevanju omenjenih krajev in žuželk, ki jih je tam našel, pa navaja tudi Schmidta kot svojega spremljevalca. Schmidt je Močulskega tudi včlanil v *Zool.-botan. družbo na Dunaju*.³¹ Imenovani je bil v tem času ruski polkovnik in ravnatelj muzeja za uporabno naravoslovje v tedanjem Petrogradu. Ob tej priliki je podaril družbi več svojih naravoslovnih del.³² Kot kaže, je ohranil svoje prijateljstvo s Schmidtom tudi kasneje. V publikaciji ljubljanskega muzeja iz leta 1858 je namreč navedeno, da je Schmidt daroval muzeju knjigo: *Viktor Močulskij, O boleznih gruš i drugih rastenij v Rossiji, v 1854. godu. St. Petersburg 1855*.³³ Očitno je bil to avtorjev dar Schmidtu. (Prirodoslovni muzej v Ljubljani hrani šest del istega avtorja iz Schmidtove zapuščine; navedenega dela pa med njimi ni.) V glasilu že večkrat

Jan. Ev. Purkyně

navedene Zool.-botan. družbe na Dunaju je objavil Schmidt l. 1860 članek z naslovom »Drei neue Höhlenkäfer aus Krain«. Enemu od tu opisanih treh novih vrst jamskih hroščev Kranjske, ki jih je odkril Schmidt, je dal avtor ime *Anophthalmus Motschulskyi*, »po mojem spoštovanem prijatelju Močulskem, ki je za časa tukajšnjega bivanja z menoj obiskal jamo«. ³⁴ (Čudno, da je tu Schmidt pozabil omeniti, za katero jamo je šlo.) H koncu pa še to: V (francosko pisanem) glasilu ruskih naravoslovcev iz leta 1843 je natisnjeno: »Gospod Schmidt iz Ljubljane, član naše družbe (podčrtal Z. B.), nam je poslal sliko, zelo lepo sestavljeno iz žuželk favne Ilirije.« Ta dar je bil objavljen na odborovi seji te družbe dne 17. decembra 1842. To sporočilo torej dokazuje Schmidtovo članstvo v tej ugledni slovanski naravoslovni organizaciji, po drugi strani pa tudi, da so bile njegove zveze z ruskimi naravoslovci stare in prisrčne.

Zgornji skromni podatki kažejo, da je priseljeni Schmidt bolj kot marsikateri naš rojak tistega časa vzdrževal zvezo Slovenije s slovanskim svetom. S stališča naše kulturne zgodovine, posebej še zgodovine naše biologije pa obžalujemo, da se nam ni ohranila Schmidtova korespondenca, ki bi utegnila dopolniti marsikatero nevséčno praznino na tem področju.

OPOMBE

1. Schmidtova avtobiografija, DAS. — 2. Fabjančič, Ljubljanski sodniki in župani III, 936-7. Rokopis v Ljublj. mest. arhivu. — 3. Knjiga porok III; datum: 19. oktober 1819. — 4. Arko, Zgodovina Idrije, Gorica 1951, str. 248. — 5. Acta

carsologica I/1955, str. 11. — Die Grotten und Abgründe bei Planina. IB 1849, št. 32, 34, 37. — 6. Mittheilungen des Muscalvereines für Krain I, 1866, str. 270. — 7. Slodnjak, Frana Erjavca Zbrano delo I., str. 23-5. — 8. Novice 1864, št. 43. — 9. Novice 1848, št. 38. — 10. Apih, Slovenci in 1848. leto. Ljubljana 1888. Str. 151. — 11. Laibacher Zeitung. 1848, št. 72. Mal. Zgodovina slovenskega naroda, str. 666-7. — 12. Laibacher Zeitung 1848, št. 74. — 13. Matija Vrtovec, Kmetijska kemija. Ljubljana 1847. — 14. Glasnik Muzejskega društva za Slovenijo IV/V/VI B, str. 70. — 15. Ib., str. 72. — 16. Verhandlungen des zoologisch-botanischen Vereines in Wien 1858/VIII, str. 94. — 17. Systematisches Verzeichniss der in der Provinz Krain vorkommenden Land- u. Süßwasser-Conchylien. Von Ferd. J. Schmidt, Lb. 1847. Str. 11. — 18. Živa. Casopis přírodnický. Redaktorové: prof. dr. Jan Purkyně a Jan Krejčí. Ročník první. V Praze. 1853. Str. 22-7. — 19. Novice 1864, št. 26. Slovenski Glasnik 1864, str. 227. — 20. Letopis Slovenske Matice za leto 1867, str. 46. — 21. Gedenbuch der Casino-Gesellschaft in Laibach. NUK. — 22. Allgemeine deutsche Biographie. Bd. IV, str. 672-3. — 23. Seliškar, Jan Ev. Purkyně. Proteus IV/1937, str. 191. — 24. IB 1858, str. 79. — 25. SG 1868, str. 39. — 26. Narodni koledar, Sporočilo in Letopis SM za leto 1869, str. 20. — 27. Wurzbach, 25. zvezek, str. 96. — 28. Enciklopedičeskij slovar. Tom XXII. S. Peterburg 1897, str. 334-5 (cirilica). — 29. Verhandlungen 1853/III, Sitzungsberichte, str. 58. — 30. Povzetek tega poročila je natisnjen v knjigi: Bericht über die österr. Literatur der Zoologie, Botanik und Palaeontologie in den Jahren 1850, 1851, 1852, 1853. Wien 1855. Str. 22-3. — 31. Verhandlungen 1855/V, Sitzungsberichte, str. 81. — 32. Ib., str. 96. — 33. Zweites Jahreshft des Vereines des krainischen Landes-Museums. Lb. 1858. Str. 163. — 34. Verhandlungen 1860/X, str. 672. — 35. Bulletin de la Société Impériale des Naturalistes de Moscou. Tome XVI. Année 1845. No. 1. Moscou 1845, str. 166.